ԱՆՑՅԱԼԻ ԼՈՒՍԱՎՈՐ ԷՋԵՐԻՑ

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՎԱՑՈՒ ՔԱՐՈԶԸ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԻ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Բազում դուստրեր մեծարվեցին, շատերը զորությամբ գործեցին,
բայց դու առավել եղար և գերազանցեցիր բոլորին»
(Առակ. ԼԱ 29)

Արարիչն Աստված ստեղծեց մեծամեծ և փոքր լուսատուները՝ արեգակը, լուսինը և աստղերը, լույսի ճրագը՝ խավարը փարատելու և աչքերը լուսավորելու, արտերը ուրախացնելու համար: Ըստ այսմ, երբ տոնում ենք սրբերի հիշատակը, պայծառանում են մտքերը, հրճվում զգայարանները՝ ըստ Սողոմոնի «Ժողովուրդը սրբերի հիշատակությամբ պիտի ուրախանա» (ԱՌԱԿ. ԻԹ-2): Եվ որչափ արեգակը գերադաս է, քան մյուս լուսատուները, այնպես էլ Աստվածածին կույսի հիշատակը, քան մյուս արդարներինը, քանզի երբ Տիրամոր հիշատակն ենք տոնում, ցնծում է երկինքը, զվարճանում երկիրը, մեզ տոնակից են լինում երկնային զորքերը, տարածվում են Սուրբ Հոգու պարգևները և ամենասուրբ Կույսը բարեխոս է լինում մեզ համար, մեղքերի կտակները ջնջվում են, մեր հոգու և մարմնի բոլոր ցավերը փարատվում, որի համար այստեղ՝ բազմերջանիկ և ամենագովելի սրբուհու վերերկրային և վերին նազելի կյանք վերափոխմանը ժողովվածներիս հառելուն (Տիրամայրը) ոչ թե անհաս է մնում կամ արտաքսելով մերժում մեզ, այլ իր մարդասեր կամքի և մեծ բարության շնորհիվ ընդունում, հարգում և ուրախանում է, ինչպես մայրը իր տղայի թոթովախոսության, և ինչպես վարդապետը իր աշակերտների թերի խոսքերի վրա, որովհետև ինքն իր համար փառք չի հայցում, որ գերագույն է, քան բոլոր փառքերը, այլ իր փառավորությունից օգուտ և փրկություն է կամենում (իր հիշատակը) տոնողներիս:

Արդ՝ սրբուհի Մարիամը Հովակիմի և Աննայի դուստրն էր, թագավորական ցեղից և Դավթի ազգից, հոր՝ Հովակիմի կողմից, իսկ ըստ մոր՝ Ղևի

ցեղապետի քահանայական ցեղից: Դուստրն էր Բեթղեհեմի Մատթան քահանայի: Սուրբ Կույսն ըստ պատմողի, աբանչելի վարքով և սրբությամբ անվել է առավել, քան մյուս սրբերը, որի համար լցված ամենայն երանությամբ ու հրեղեն լեզուներից ներբողված բարեբանությամբ, բարեխոս է ամբողջ աշխարհի համար: Մաքուր, քան լույսը, անխառն, ինչպես օդը, անշաղախ ըստ արուսյակի նմանության, ըստ մարմնի անսկիզբ Բանին սկիզբ և Անժամանակին ժամանակ եղավ, Հոր և Սուրբ Հոգու գութի պատճառով հավասարվեց մարդկանց: Եվ ովքեր բոլոր եկեղեցիներում հավատով կատարում են նրա վերափոխման հիշատակը օգոստոս ամսի տասներեքին, նրանք պիտի ընդունեն փառքի անմահական պարգևները, քանզի ինքը՝ ամենասուրբ Կույսը, ավետյաց զավակ եղավ ամուլ ծնողներից՝ Աննայից և Հովակիմից: Եվ երբ երեք տարեկան դարձավ, ծնողները նրան տարան և հանձնեցին Աստծո տաճարին՝ Տիրոջը որպես ընծա. ըստ մարմնի գործում էր տաճարի սպասքը՝ մանում էր բեհեզը և ծիրանին, իսկ ըստ հոգու՝ զորհանապազ կրթվում էր պարկեշտության վարքով: Երբ լրացան նրա տասնչորս տարիները, քահանաները նրան հանձնեցին պարկեշտ Հովսեփ ծերունու (խնամակալությանը), որպեսզի անարատությամբ պահպանի նրա կուսությունը, իսկ ժամանակն հասնելիս օրենքով ամուսնացնի, ինչպես Եսային է ասում այս մարդու և անարատ կույսի մասին. «Թուղթը կտրվի այն մարդուն, որ դպրություն գիտի» (ԵՍ. ԻԹ-12), քանզի Հովսեփն ամուսնացած էր և զավակներ ուներ: Իսկ նա անխախտելի կուսության պատճառով ասում է. «Ձեմ կարող կարդալ, որովհետև կնքված է»՝ կնքված քարտեզ, որ Աստծո անճառելի Բանին ընդունարան դարձավ: Եվ վերցնելով նրան գնաց Նազարեթ՝ իր տուն, և պահեց իր զավակների հետ: Սրբուհին տասնչորս տարեկան էր, երբ նշանվեց Հովսեփի հետ և երեք ամիս ապրեց նրա տանը: Այնուհետև Գաբրիել հրեշտակապետը ավետիսը տվեց կույսին, և հղացավ Բանն Աստված և ծնեց աշխարհի Փրկչին՝ իր տասներեքերորդ տարում: Նրա կյանքի սկզբից մինչև վերափոխումը եղավ վաթսուն տարի, մինչև Փրկչի խաչելությունը երեսուներեք տարի և տասներկու տարի երկինք համբառնալուց հետո: Սակայն ինքը՝ հրեշտակատեսիլ կույսը, դեմքի հրաշափառ գեղեցկությամբ հայտնի էր դարձնում իր կուսության անթառամելի լինելը՝ բարետեսիլ էր նայվածքով, մեծ աչքերով, անձով չափավոր, պատկերը վայելուչ, բազուկներն ու մատները երկայնաձիգ, մազերը՝ խարտյաշ, լի էր Սուրբ Հոգու շնորհներով: Անարատ և անապական կաթ էր բըխում սուրբ և անհպելի ստինքներից՝ արբեցնելու համար աշխարհի Արարչին:

Իսկ Հովսեփը քառասունմեկ տարեկան էր, երբ կույսը հանձնվեց նրան և մահացավ Նազարեթում՝ իր տանը, Կենարարի երեսունմեկերորդ տարում, յոթանասուներկու տարին լրացրած: Այնուհետև Կույսին ապաստավորում էր արդար Հակոբը, նշանակված Հովսեփից, քանի որ Հովսեփի ժամանակ էլ հեզ և արդար ծառայությամբ հոգ էր տանում, մինչև Քրիստոսից Հովհաննեսին հանձնվեց, որի մասին Եսային ասաց. «Թուղթը կտրվի այն մարդուն, որ դպրություն չգիտի» (ԵՍ. ԻԹ-12), որ գուշակեց Զեբեդիոսի որդի Հովհաննեսի մասին, քանզի խաչի վրա Աստվածածինը հանձնվեց Հովհաննեսին: Եվ անարատ սրբուհին քառասունութ տարեկան էր, Քրիստոսի համբարձումից հետո նրա տարիքին գումարվեց ևս տասներկու տարի, ինչպես և ասացինք, նրա ամբողջ կյանքը վաթսուն տարի է (տևել): Իսկ հարությունից հետո Տերը երևալով իր աշակերտներին քառասուն օրեր շրջում էր նրանց

հետ: Այնուհետև աշակերտներով հանդերձ բարձրացավ Ձիթենյաց լեռը և, երբ կամենում էր համբառնալ, եկավ մայր Աստվածածինը իր Միածնի առջև ու ասաց. «Ո՜վ Տեր իմ և Աստված իմ, Արարիչ իմ և Որդի իմ, ահա դու բարձրանում ես դեպի քո հայրենի փառքը և ինձ թողնում ես կյանքում անայցելու և տարակուսյալ: Եվ դու գիտես հրեաների ապերախտությունը, որ բարերարիդ չարն հատուցեցին, հապա ինձ ի՞նչ կանեն»: Եվ Տերը նրան ասում է. «Խաղաղություն ընդ քեզ, քաղցրիկ իմ մայր, չեմ թողնելու քեզ՝ տապանակ և խորան իմ սրբության: Այլ մի փոքր ժամանակ ապասիր իմ ընտրյալ աշակերտների մեջ, որովհետև քեզ տեսնելով պիտի մխիթարվեն: Եվ երբ ելնես մարմնիցդ, քեզ մոտ հրեշտակ չեմ առաքի, և ոչ էլ հրեշտակապետ կամ սերովբեներից որևէ մեկին, այլ Ինքս գալով հրաշալի փառքով և պատվով քեզ կտանեմ վերին Երուսաղեմի իմանալի կյանքը»:

Եվ սուրբ Կույսն ապրում էր Երուսաղեմում, իր ծնողների բնակավայրում, իսկ Հովհաննեսը սպասավորում էր նրան ու քարոզում Կենաց Բանին թլփատության մեջ: Ինքը սուրբ Կույսը բազում չարչարանքներ կրեց Կայսրությունում և հալածանքներ հրեաներից, որովհետև թույլ չէին տալիս գերեզման և տնօրինական մյուս վայրերը այցելել և հայտնապես աղոթել, այլ ծածուկ էր աղոթում: Եվ երբ (նրանք) սպանեցին Հովհաննեսի եղբորը՝ Հակոբոսին, գնացին և հրդեհեցին նաև այն տունը, որտեղ գտնվում էր Սրբուհին: Եվ հուրը շուրջը ծավալվելով այդտեղ հրեաներից յոթ մարդու, իսկ մյուսները, վախենալով այլևս չէին համարձակվում բռնանալ սուրբ անձին: Տիրոջ մկրտության (հիշատակության) օրը հրեաներից կազմված խաժամուժ ամբոխները կրկին գնացին բռնելու սուրբ Կույսին և Հովհաննեսին, սակայն Աստծո հրեշտակը թողեց նրանց գետի մյուս կողմը, և երբ հրեաները կամեցան անցնել, քսան մարդ կորցրեցին Հորդանանում: Իսկ Տիրոջ համբարձման օրը՝ Ձիթենեաց լեռան վրա, հախուռն, քարերով հարձակվելով Սրբուհու վրա, իրենցից իսկ հիսուն մարդու քարավեժ սպանեցին: Եվ ուրիշ շատ աքանչելիքներ կան, որ չեմ երկարում:

Եվ երբ Փրկչի համբառնալուց անցան տասներկու տարիներ, մի օր, երբ Աստվածածին կույսը աղոթում էր իր սենյակում, երևաց Գաբրիել հրեշտակապետը, որ հղության ավետիսը տվեց և ասաց նրան. «Ուրախ եղիր բերկրյալդ, Տերը քեզ հետ է»: Եվ նրան ի նշան աշխարհի դեմ հաղթության, արմավենու բրաբիոն ոստը տվեց: Այնուհետև հրեշտակը կանչեց նրան դեպի Ձիթենյաց լեռը, ուր սովոր էր աղոթելու: Իսկ նա ելնելով գնաց այնտեղ և Տիրոջ համբառնալու տեղում ծնրադրելիս, լեռան բոլոր տունկերը սկսեցին խոնարհվելով երկրպագել նրան: Եվ դարձյալ երևալով հրեշտակն ասում է. «Ուրախ եղիր բերկրյալդ, քանզի Միածին Որդին կանչում է քեզ իր մոտ: Օտարության մեջ եղած պանդխտությանդ ժամանակը լրացավ, այժմ եկ քո հայրենի սեփական ժառանգությունը: Մի մնա մահվան գավառում, որովհետև անմահ կյանքի արժանացար, դրպես հաղթության նշան կանգնեցիր, հրեաներից բազում չարչարանքներ կրեցիր: Ահա վերջը եղավ չարչարանքների, ավարտվեց հոգնությունը, անցան տրտմությունները, հասավ ուրախությունը, հանգիստը պատրաստված է, լույսի խորանը կազմված, Փառքի Աթոռը զարդարված: Արդ՝ եկ-հանգստացիր բազում հոգսերիցդ և վայելիր ինձ հետ իմ փառքի տեսիլքը, որ կար նախքան աշխարհի լինելը»: Եվ երբ հրեշտակը այս ասաց, տվեց բրաբիոնը և բարձրացավ երկինք: Իսկ բրաբիոնը, որ նման էր արմավենու ոստերի, հինգ խորհուրդ ուներ. նախ՝ հավաստիացնում էր կույսի աշխարհից վերափոխվելը, երկրորդ՝ խորհրդ-

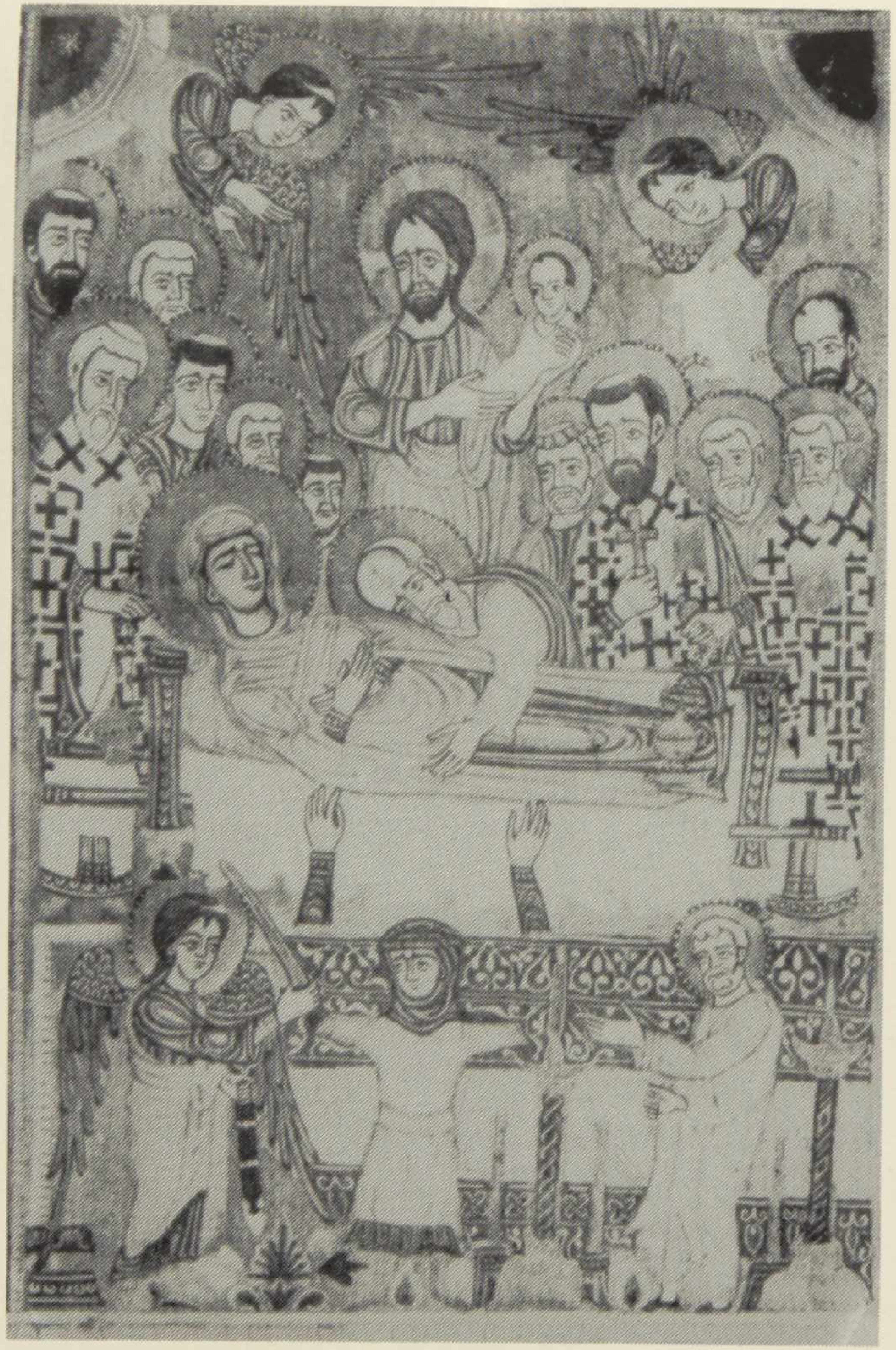

ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ, ՏԻՐԱՄՈՐ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄԸ

ԱՆՀԱՅՏ ՆԿԱՐԻՉ, ՏԻՐԱՄԱՅՐԸ ՄԱՆԿԱՆ ՀԵՏ

դանիշն է Աստծո դրախտի և վերստին այնտեղ՝ Աստծու երկնավոր դրախտ գնալու, երրորդ՝ որպեսզի առաքյալները տեսնեն և նրա առաջ օրհնություններ վերառաքեն, չորրորդ՝ նշանակն է աշխարհի և ամենայն չարյաց պարտության: Հինգերորդ՝ որպեսզի կատարվեն արմավենու ոստերի նշանները: Այնուհետև այնպես, ինչպես լեռը բրածրանալիս բոլոր բույսերն ու տունկերը երկրպագեցին նրան, երբ վերադարձավ իր հարկը, ուժգին դղրդացին բոլոր այդ տեղերը և իրենցից բազում լույսի ջահեր արձակեցին: Եվ Մարիամը աղոթեց Աստծուն և ասաց. «Ո՜վ Տեր ամենայնի և Արարիչ բոլորի, դու ինքդ խոստացար ինձ այցելել և ավանդել իմ հոգին»: Առ նա հասավ ձայնը, որն ասում էր. «Չեմ թողնի քեզ»: Եվ հրամայեց կանչել ազգակիցներին և իր դրացիներին ու ասաց. «Վառեք բոլոր ջահերն ու լամպերը և երեք օր լսեցեք ինձ»: Ու սկսեց պատմել Աստծո բազում մեծամեծ գործերը և ասաց. «Երկու հրեշտակներ են գնում առ մարդու հոգին, մեկը չարության և մյուսը արդարության», որն այսպես են մեկնում վարդապետները, թե երբ վրա է հասնում մարդու վախճանի ասրսափելի և ահեղ օրը, մոտենում է հրեշտակը և տագնապյալ հոգին է պահանջում, (սակայն) նրան են մոտենում նաև չար դևերը և, եթե մարդը հոգով, մարմնով և զգայությամբ սուրբ է լինում, ուրախանում է բարի հրեշտակը և որպես բարեկամ ու սիրելի ողջագուրում է նրան սիրով, իսկ չար դևերը տրտմում են ու հեռանում: Եվ հրեշտակը քաղցրությամբ ընդունում է հոգին ու վերցնելով շարժվում երկնային ուղով: Իսկ օդային չար հոգիները թեպետև ընդառաջ են գալիս, նրա մեջ մեղքի տեսակներ գտնելու հույսով, սակայն երբ չեն գտնում, սասանվում են սուրբ հրեշտակից և պատկառանքով ընկրկում: Եվ հրեշտակը (հոգին) վերցնելով բարձրանում է վեր, քան լուսավորների բոլոր պարունակները, ավելի վեր եթերից ու հաստատությունից և երկրպագեցնում Աստվածության Աթոռի առջև: Տանելով դասակարգում է կատարյալ արդարների կայանում, որը Պողոսը անդրանիկների կատարյալ հոգիներինն է համարում (հմմտ. ԵԲՐ. ԺԲ-23): Եվ այնտեղ ապրում և մնում են անմահության հույսով լցված, մինչև դատաստանի ժամանակը և հատուցմանը՝ ըստ յուրաքանչյուր գործի, ինչպես Դավիթն է ասում. «Արդարները քեզ են սպասում մինչև հատուցես» (ՍՂՄ. ՃԼԹ 32): Իսկ միջակ արդարների հոգիները՝ որոնք քիչ հանցանքներ ունեն, թեպետ չի անցկացնում դեպի վեր՝ երկինք, սակայն ութերորդ կամարի ներքո, նույնանման հոգիների կայանում է դասավորում նրանց: Եվ նրանք դատաստանի օրը (նույնպես) Աստծո ողորմության ակնկալիքն ունեն: Այս երկու կայաններն էլ արդարների համար են՝ մեկը երկնքում ամբողջությամբ կատարյալների, իսկ մյուսը երկնքի տակ միջակների համար: Իսկ եթե հոգին մեղքով շաղախված է, տրտմում է սուրբ հրեշտակը և գարշում նրա պղծությունից: Եվ մեղսասեր դևերը խնդում և ուրախանում են հոգու անմաքրության վրա, սակայն սուրբ հրեշտակը, թեպետ կամքից անկախ, բայց Տիրոջ հրամանի համաձայն, վերցնում է նրա հոգին և սոսկալի դեմքն է ցույց տալիս, ինչպես չարագործներին տանջելու համար թագավորից առաքված դահիճը: Այս պատճառով է հրեշտակը չար կոչվում, համաձայն հետևյալ խոսքի. «Նրանց տանջանքներ ուղարկեց չար հրեշտակի միջոցով» (ՍՂՄ. ՀԷ 49): Արդ՝ ոչ թե հրեշտակն է բնությամբ չար կամ դևն է ավանդում մարդու հոգին, քանզի իշխանություն չունի, այլ բարի հրեշտակն է չար կոչվում չարաչար տանջանքների ենթարկելու պատճառով: Եվ երբ չար հոգին բաժանվում է չար մարմնից և ճանապարհորդում վերերկնային ողորտով, նրան գունդ առ գունդ ընդառաջ են

գալիս չար հոգիները և ուրախանում են ու ծափահարում կորստյան մատնված հոգու համար՝ կամենում հափշտակել նրան սուրբ հրեշտակի ձեռքից՝ վկայակոչում են նրա բոլոր չար գործերը և հաստատում. «Մերն է, քանի որ մեր կամքին հետևեց»: Այս բանի համար է, որ աղոթում է Հովհաննես Ավետարանիչը, թե իմ դեպի Քեզ գալու ժամին թող ընկրկի հուրը, հնոցը շիջանի և ամաչեն չարի հրեշտակները, քանզի (դևերը) այլատեսակ տանջանքներ են հնարում, բորբոքում են կրակը, սառնամանիք են ցույց տալիս, որպեսզի մեղավոր հոգին իմանա, թե այդ է իրեն վիճակվելու Դատաստանի օրը: Սակայն փոքր-ինչ թուլտվությունից հետո բարի հրեշտակը սատանում է չարին, որը նահանջում է, բայց մեղավոր հոգուն չի արժանացնում վերերկրային ների մոտ տանելու և Աստծո Աթոռին երկրպագելու պատվին, այլ տանելով դատում է մյուս չարագործ հոգիների շարքում, որոնք գտնվում են այն ոլորտում, որտեղ հեծալով ու մորմոքով սպասում են հավիտենական տանջանքներին: Եվ թեև դեռևս իրենց գործերին համապատասխան չար հատուցում չեն ստացել, սակայն ստույգ տանջանքների գիտակցումով իրենց չար գործերի պատճառով մշտապես տրտմությամբ չարչարվում են, ինչպես և արդարները փառքի պսակին արժանանալու հույսով՝ ուրախանում և երանություն են վայելում իրենց գործերի շնորհիվ»:

Այս և սույնպիսի այլ շատ բաներ պատմեց Աստվածածին Կույսը սուրբ կույսերին: Եվ երբ անարատ կույսերը և երջանիկ կանայք այս լսեցին Կուսության մորից, արտասուք թափելով ողբաձայն ասում էին. «Ո՞վ լուտ Մայր և առագաստ սրբության, (որպես) տրտմություններում ափոփողի և տկարություններում զորացնողի, Քեզ ունեինք մեր Տիրոջ և Քո Միածնի փոխարեն, այժմ ի՞նչ պիտի անենք մենք այս բազմաթիվ վշտերի մեջ»: Իսկ Ամենասրբուհին ասաց. «Լսեցեք, ո՛վ Քրիստոսի անարատ հարսներ, ես չէի կամենում մնալ երկրի վրա՝ Միածնի մոտ վերանալու (փափագիս) պատճառով, այլ նա հրամայեց երկրում մնալ այնքան, որքան իր կամքն էր: Այսպես դուք ևս մնացեք երկրի վրա մինչև ձեր կանչվելը, և երկիրն արդյունավորեցեք ձեր գործերով, եղեք մշակներ առանց ամոթի, որպեսզի Տիրոջից ընդունեք ձեր աշխատանքի վարձը: Պատվեցեք ողջախոհությունը, սիրեցեք սրբությունը, պահքով ամրապնդվեցեք, աղոթքի հաճախ կանգնեք, կուսության լապտերն անշեջ պահեցեք, որպեսզի Քրիստոս Փեսայի հետ առագաստ մտնեք»:

Եվ մինչ այս բաներն էր խոսում նրանց հետ, եկավ կույսերի կույսի հոգեզավակ Հովհաննեսը ողջուն տալով և երկրպագելով իր ծնողին, ապա, քանի որ նրանք տրտմած էին, հարցրեց պատճառը: Իսկ Ամենասրբուհին զվարթերես ու սրտի բերկրանքով հերթականությամբ ամեն ինչ պատմեց՝ հրեշտակի հայտնվելն ու դեպի երկնքի արքայություն կանչվելը: Եվ երբ Հովհաննեսը այս լսեց, սկսեց հառաչելով ողբալ հոգևոր մորից որբ մնալու համար: Ապա հանկարծ ճայթ ու որոտ լսվեց, և սրբազան առաքյալների ողջ դասը հավաքվեց Աստվածամոր ամպերով պատված տան մեջ, ըստ այն խոսքի, թե «ուր մարմինն է այնտեղ արծիվները պիտի հավաքվեն» (ՄՏԹ. ԻԴ 28, ՂՈՒԿ. ԺԷ 37): Այնտեղ Աստված նրանց հայտնեց Ամենասուրբ Աստվածածնի ննջման մասին: Եվ նրանք արտասվահար ասացին, թե «Ո՞վ Տիրամայր և Աստվածածին Կույս, քո միածին Որդու համբարձումից հետո դու էիր մխիթարում մեզ տրտմության ժամանակ և քեզնով էինք զորանում բազում չարչարանքների մեջ, իսկ այժմ ո՞վ պիտի մխիթարի մեր վշտերը և ո՞վ պիտի ափոփի մեզ նեղությունների մեջ, որոնք ամեն կողմից շրջապա-

տում են մեզ»: Սրբուհին պատասխանեց. «Ո՜վ իմ Որդու վեմական քարոզիչներ, որ ընտրվեցիք նախքան աշխարհի լինելը, ողբերով մի ապառեք իմ ուրախությունը և որևէ բանի մասին մարդկայնորեն մի խորհեք, քանզի ձեր մեջ է Միսիթարիչը, որով միսիթարում եք բոլոր վշտացածներին և Զորացնող Զորությունը, որի միջոցով աշխարհի ողջ տկարությունն եք փարատում: Ուստի՝ վշտերի մեջ մի վհատվեք, մարմինը չարչարողներից մի երկնչեք և մի սոսկացեք հանցավոր մահվանից, այլ, ինչպես սովորեցիք Տիրոջից, սիմենքի փրկության մասին հոգացեք և ինձ աղոթքով ուղարկեցեք իմ փափագածի մոտ, որպեսզի ապահով անցնեմ խավարչտին իշխանության միջով և ժամանեմ երկնային նավահանգիստը: Եվ թող Տերը ձեր կյանքի պանդխտության բոլոր օրերում ձեզ հետ լինի»:

Երբ Սրբուհին վերջացրեց, Հովհաննես ավետարանիչը վերցրեց կիպարիսե մի փայտ և կենսաբեր խաչը, որ վաղուց քանդակվել էր փայտի վրա, ու բոլոր աշակերտների հետ բերեց Սրբուհու մոտ: Ապա աշակերտներն ասացին.

«Ո՜վ Լուսո մայր և տաճար Բարձրյալի Բանի, քանի որ վերափոխվելու ես քո Միածին Որդու մոտ, ուստի աղաչում ենք քեզ՝ վերցրու Հովհաննեսի կողմից նկարված այս պատկերը և դիր Աստվածազարդ դեմքիդ հանդեպ և օրհնիր սա հոգևոր օրհնությամբ և որպես կյանքի աղբյուր նվիրիր աշխարհին, ինչպես քո Որդին իր չարչարանքների փայտը աշխարհի փրկության նշանը դարձրեց, որպեսզի սա տեսնելով միսիթարվենք, իբրև քեզ ենք տեսնում: Այլև, որպեսզի սրանով զերծ մնանք զանազան հիվանդություններից ու բորոտության ախտից, որով այժմ լեցուն է աշխարհը, մանավանդ Երուսաղեմը»:

Ապա խոսեց սուրբ Կույսը. «Ինչո՞ւ եք ինձ՝ Տիրոջ աղախնիս, ստիպում իմ անունից որևէ բան անել, որ պատշաճ չէ, այլ դուք՝ Քրիստոսի ընտրյալ աշակերտներդ, աղաչեցեք Նրան և կտրվի ձեզ»: Սակայն աշակերտների բազում թախանձանքներից հետո, պատկերն առնելով սուրբ ձեռքերի մեջ, տարածեց Աստվածագիրկ բազուկները, աղոթեց և օրհնեց այն: Այնուհետև լուսեղեն մի կամար երևաց սրբուհու գլխավերևում, և պատկերի վրա մի խաչանման լույս կաթեց: Հետո Սրբուհին պատկերը դրեց իր սուրբ երեսին և Տիրոջ առջև հեղած արցունքներով ողողեց այն: Եվ Պետրոսը վերցնելով պատկերը Աստվածածնի ձեռքից՝ բոլորի հետ մեծ երկյուղով երկրպագեց սուրբ Կույսին ու նրա սուրբ պատկերին: Այնուհետև Սուրբ Կույսը առանձնացավ մի սենյակում և հանելով հին հանդերձները զգեցավ նոր, սպիտակ զգեստներ, որպես խորհրդանիշ նոր կյանքի և պայծառ լույսի, որ տեղափոխվելու էր: Հին հանդերձները տալով իր մոտ գտնվող աղքատ կույսերին՝ ընկղմվեց իր անարատ անկողնու մեջ: Իսկ սուրբ առաքյալները նստելով մահճի շուրջը՝ ամբողջ գիշեր արթուն անց կացրին և դրվատանքի խոսքեր նվիրեցին Աստվածամոր վերափոխման մասին ի խրատ և հոգուտ ժողովրդի: Այնուհետև կեսգիշերին սաստիկ շարժում եղավ, լույսի ճառագայթ ծագեց ու անուշահոտություն բուրեց, որից շատերը թմրեցին: Եվ ահա տերերի Տերն ու սերովբեների Թագավորը՝ անմարմին հրեշտակների զորքերով շրջապատված, խոնարհվեց բարձունքից՝ իր սուրբ ծնողի լուսապայծառ հոգին ստանալու համար: Իսկ ընտրյալների դասը մեծ ահով հիացած կանգնել և խնդությամբ փառավորում էր իր Տիրոջը, որի մարմնավոր տեսությանը արժանացավ: Իսկ լուսադեմին՝ որպես անուշահոտ խունկ, Սուրբ Կույսը սրբասնյալ հոգին ավանդեց իր Միածնի ձեռքերի մեջ ասելով. «Քո ձեռքն

եմ հանձնում իմ հոգին», որն ընդունելով Տերը մեծ պատվով տվեց Միքայել հրեշտակապետին: Եվ առաքյալները տեսան անապական Կույսի հոգին, որը փայլում էր արեգակին գերազանցող լույսով և ուներ մարդկային կերպարանք՝ առանց սեռի: (Ապա) Պետրոսն ասաց.

— Տեր, մարդկանցից ո՞վ այդպիսի լուսափայլ հոգի ունի, ինչպիսին Քո ծնողինն է:

Տերը պատասխանեց.

— Ո՜վ Պետրոս, սկզբում բոլոր մարդկանց հոգիները այդպես սպիտակ ու լուսափայլ են, սակայն մեղքի մեջ շաղախվելու պատճառով սևանում ու տգեղանում են:

Եվ այս ասելով Տերը՝ շրջապատված անմարմինների զորքերով, վերացավ երկինք: Իսկ առաքյալները Աստվածընկալ մարմինը պատելով մաքուր կտավներով և իրենց Աստվածաշոշափ բազուկներով բարձրացնելով, հավատացյալների և ջահակիր ու լապտերակիր կույսերի անուշահոտ խնկերի և հոծ բազմության ուղեկցությամբ, տարան Տիրոջից նախասահմանված վայրը՝ Գեթսեմանիի ձորը, նրա հետ ունենալով արմավենու ոստի բրաբիոնը: Եվ մինչև Աստվածածնի գերեզմանից վերափոխվելը, խաչանիշ լույս իջավ նրա Աստվածակիր մարմնի վրա, ու անմարմինների դասը միանալով առաքյալների խմբին, աներևույթ կերպով հոգևոր պաշտամունքի երգեր էր երգում: Իսկ տիրապետող հրեաները ամբոխին բարկությամբ գրգռում էին սուրբ առաքյալների դեմ ու աստվածասաստ բարկության շնորհիվ կուրությամբ պատժեցին: Անգամ քահանաներից մեկը՝ անունը Սոփոնիա, ձեռքը երկարելով կամենում էր դագաղից վայր գցել գանձն Աստվածային, բայց վրա հասավ Աստծու արժանի պատիժը և նրա երկու ձեռքերը արմունկներից կտրվելով դագաղից կախված մնացին: Իսկ ինքը, գետին ընկնելով և դառնորեն լացելով վայ էր տալիս իրեն, առաքյալներին էր կանչում ու ասում. «Ողորմեցեք ինձ, ով Քրիստոսի աշակերտներ, որ ըստ արժանվույն պատժվեցի արդարադատ Աստուծո կողմից»: Այսպես էին ասում նաև մյուս բոլոր հրեաները: Ապա խոսեց Պետրոսը.

— Ով անհավատ հրեաներ, ինչո՞ւ մինչև այժմ չզղջացիք ձեր անզեղջ սրտերում, այժմ դարձեք ու ապաշխարեցեք և բարերարն Աստված կգթա ձեզ:

Ողջ ամբոխը աղաղակեց.

— Խոստովանում ենք Սուրբ Կույս Աստվածածնին ու նրանից ծնված երկնի ու երկրի ճշմարիտ Աստծուն, միայն թե՝ թող Նա գթա և քավի մեր հանցանքները:

Ապա Պետրոսը բռնելով կտրված արմունկներից, բերեց-մերձեցրեց ձեռքերի հոդերին, որոնք նախկինի պես ամուր կցվեցին միմյանց: Այնուհետև վերցնելով արմավենու ոստերը, մոտեցրեց կուրացածների աչքերին և այդ օրը ժողովրդի բազմությունից և՛ հեթանոսներ և՛ հրեաներ մկրտվեցին, որոնք լուսավորվեցին ճշմարիտ լույսով: Իսկ առաքյալները Աստվածընկալ մարմինը տանելով դրեցին գերեզմանի մեջ և Տիրոջ պատվիրածի համաձայն, երեք օր պահպանեցին: Այս երեք օրերի ընթացքում տիվ ու գիշեր անընդմեջ հնչում էր հրեշտակների երգի ձայնը, որը լռեց միայն երեք օրից հետո: Բայց Բարդուղիմեոս սուրբ առաքյալը մյուս աշակերտների հետ ներկա չէր գտնվել Տիրամոր փոխմանը, քանզի այդպես էր Տիրոջ կամքը, (այնպես) ինչպես և Թովմասը աշակերտների հետ չէր, երբ (Տերը) փակված դռներից մտավ, այլ հետագայում խոստովանեց Նրան Տեր և Աստված: Այս-

պես և Բարդուղիմեոսը հետո ժամանեց, որպեսզի նրա շնորհիվ նաև աշխարհին հայտնի լինի Ամենասրբուհու վերափոխումը: Ժամանելով, Բարդուղիմեոսը խիստ տխրեց և աղաչեց իր աշակերտակիցներին իրեն նույնպես ցույց տալ Աստվածայինի Գանձը: Սակայն գերեզմանը բացելով Աստվածակիր մարմնի պատանքը ունայն գտան ու մեծ զարմանքով հիացած փառք տվեցին Աստծուն և հասկացան, որ հրեշտակների օրհնաբանությունից հետո անմարմին զորքերի հետ տեղափոխվել է մշտնջենավորների իմանալի խորանը: Այս պահին Թովմաս առաքյալը երգեց. «Փառավորյալ և օրհնյալ միշտ սուրբ Կույս Աստվածածին Մարիամ՝ մայր Քրիստոսի, մատուցիր մեր աղաչանքները քո Որդուն և մեր Աստծուն»:

Այս պատճառով և մենք՝ հայկազյան տոհմի շառավիղներս, այս օրը տոնում ենք ոչ թե ննջման, այլ հարության ու վերափոխման տոնը, քանզի այս օրը վերափոխվեց մշտակենդան Աստվածածինը և անմահության բաժակից ըմպեց ու մշտապես մեր բարեխոսն է իր Միածին Որդու մոտ:

Ապա Բարդուղիմեոս առաքյալը, քանի որ չէր արժանացել մարմնի տեսությանը, սկսեց սգալ ու ողբալ, որի համար աշխարհի մխիթարողները փորձեցին մխիթարել իրենց եղբորը նրան տալով Աստվածամոր պատկերը՝ գանձն աստվածայինի: Եվ նա վերցնելով այդ, լցվեց ուրախությամբ, որ կարծես հենց իրեն՝ Սրբուհուն էր տեսնում: Ապա, ինչպես որ գրված է իր պատմության մեջ, իր հետ այն տանելով Պարսից և Հայոց աշխարհներ՝ պատկերի միջոցով բազմաթիվ հրաշքներ գործեց: Իսկ մյուս աշակերտները որոշ ժամանակ Երուսաղեմում մնալուց հետո միմյանց ողջույն տվեցին, և յուրաքանչյուրն ուղևորվեց իր վիճակը:

Իսկ այժմ ցանկանում եմ երեք հարցերի մասին խոսել: Նախ, թե Աստվածամոր սոսկ մարմի՞նն էր, որ վերափոխվեց երկինք, թե միավորվեց նաև գերմաքուր հոգին և հարյալ մեռելներից: Արդ՝ եթե որևէ մեկը պնդի. թե միայն մարմինը վերափոխվեց առանց հոգու կասենք, որ դա անհնարին է վեց պատճառով:

Առաջին՝ քանի որ անպատշաճ է հրեշտակներին դիակիր ու սոսկ մարմինը տեղափոխող համարել: Երկրորդ՝ որովհետև Ամենօրհնյալ կույսի համար պատիվ կամ օգտակարություն չէ անկենդան մարմնի՝ անմահ կյանք վերափոխվելը: Երրորդ՝ քանզի, թե առաջ և թե հիմա նման բան չի կատարվել, թեպետ Եղիան և Ենովքը համընդհանուր հարությանը չեն արժանացել, սակայն այսպիսի մահացու կենդանություն չէ, որ վայելում են և ունեն կատարյալ զգայություն ու գիտակցություն, չնայած, որ հետագայում մարմնավոր բնության պահանջը պետք է կատարեն և նորոգվեն, իսկ եթե նրանք կենդանի են, ապա ինչպե՞ս է Աստվածածինը մեռած: Չորրորդ՝ որովհետև այն աշխարհը ողջերի և ոչ թե մեռածների տեղն է և մեռած մարմին չի ընդունում, ինչպես ասում է մարգարեն. «Հավատում եմ Տիրոջը տեսնել ողջերի երկրում», «նաև դու ես իմ հույսն ու բաժինը ողջերի երկրում» (ՍՂՄ. ԻԶ 13, ՃԽԱ. 6): Հինգերորդ՝ եթե անկենդան մարմինն էր վերափոխված, ինչու պետք է պատանքը գերեզմանում մնար, քանզի անվայել է մերկ դիակը առանց ծածկույթի վերցնել ու տանելը: Վեցերորդ՝ պատանքի մնալով հայտնապես ապացուցվում է մարմնի հարությունը, ինչպես մեր Տիրոջ ու Փրկչի հարության պարագային, քանզի առաքյալներին որպես ստույգ հարության նշան, պատանքը թողնվեց գերեզմանում, ինչպես և ասում է Ավետարանը. «Տեսան դատարկ պատանքը ու առանձին ծալված վարշամակը» (ՀՈՎՀ. Ի 7—8) և հավատացին հարությանը: Ահա այսպես պետք է հասնենք նաև

մենք ընդհանուր հարության ժամանակ, ոչ թե պատանքով, այլ՝ չնաշխարհիկ մարմնով ու լուսափայլ կերպարանքով: Ուստի և պատանքի մնալը հավիտենապես կենդանի մոր հարության նշանակն է, որ ինչպես և իր Միածինը հարյավ երրորդ օրում՝ հավիտենապես անմահ մնալով: Իսկ եթե որևէ մեկն ասի, թե Աստծուն է հատուկ միայն համընդհանուր հարությունից առաջ հառնելը և ուրիշ ոչ ոք չի կարող նույն կերպարանքով (հարություն առնել) և արժանանալ փառքի պսակին, մենք կասենք, որ միևնույն օրենքի համաձայն, հնարավոր չէ ծնելով կույս մնալ: Եվ ինչպես միայն Աստվածածնի պարագային լուծվեց բնության օրենքը, քանզի միայն նա անսեռմնապես հղացավ և անապական կուսությամբ ծնեց, այնպես էլ մինչև հասարակաց հարությունը միայն նա էր, որ հարություն առավ և անճառելի փառքը ժառանգեց: Դարձյալ՝ որ օրենսդիրն օրենքի սահմանափակումների մեջ չի մտնում, իսկ եթե որևէ մեկը հակառակվի (ասում ենք), որ մենք այդ սովորությունը չունենք:

Երկրորդ հարցն այն է, թե ինչպես սուրբ եկեղեցում ոմանք մեկ օր են տոնում Կույսի Վերափոխման տոնը, մյուսները երեք, իսկ ուրիշները՝ ինը օր: Նախ ասենք, որ այդ բոլորն էլ իմաստ ունեն իրենց մեջ. նրանք, որ օգոստոսի 15-ին մեկ օրով են տոնում, նկատի ունեն Ամենասրբուհու ննջումը, նրանք, որ երեք օր են տոնում՝ հարությունը, քանզի ամենասուրբ Կույսի հարությունը առաքյալներին հայտնի դարձավ երեք օրից հետո, երբ դադարեցին հրեշտակների ձայները: Իսկ ինը օր տոնախմբողները այս մտքով են կատարում ինչպես իր Միածին որդին երկինք համբարձումից հետո ամեն օր հրեշտակների յուրաքանչյուր դասում հանգստանալով՝ (նրանք) ուրախությամբ երգում էին մինչև տասներորդ օրը, երբ Տերը բոլոր իշխանություններից ու պետություններից վեր ելնելով մտավ վարագույրից ներս և նստեց Հոր աջ կողմում և նույն օրն առաքյալների դասին առաքեց Մխիթարիչ Սուրբ Հոգին (այս ամենը մենք սովորեցինք Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչից և ավանդությամբ ամրագրված է), ահա այսպես նաև Միածնի Մոր Վերափոխվելու ժամանակ դեպի յոթնաստեղ լուսեղեն խորան, հրեշտակների դասերը կարգով մոտենալով տոնախմբում էին՝ սկսյալ ստորին դասից մինչև վերին՝ Աթոռի դասերը, (որոնք) ըստ տարբեր դասերի զանազան օրհնություններով բարեբանություն և օրհնաբանություն էին մատուցում՝ պատվում էին որպես Մայր և Ծնող Աստուծո Բանի: Իսկ տասներորդ օրը, անցնելով հրեշտակների բոլոր ինը դասերից և մտնելով վարագույրից ներս, Սուրբ Կույսը նստեց Միածնի աջ կողքին: Եվ ինչպես որ բոլորն արժանապես օրհնություն էին մատուցում, այնպես էլ ամենքից մեծ ու բարձրյալ Հայրը՝ Սուրբ Հոգու հետ ի վերուստ այսպես խոսեց.

— Բազում դուստրեր մեծարվեցին և շատերը զորավոր գործեր կատարեցին, սակայն դու գերազանցեցիր բոլորին, քանզի քո մեջ ամենևին տեղ չի գտել կանացի ունայն հրապույրն ու փուչ գեղեցկությունը: Իսկ այժմ եկ և հանգստացիր գերարփի ու անպատում լուսաճեմ այս խորանում՝ վայելելով քո Միածին Որդու փառքը, որը քեզ համար պատրաստված է աշխարհի սկզբից: Այս էլ ահա ինն օրյա տոնի վերաբերյալ:

Իսկ այժմ երրորդ հարցի մասին, թե ինչո՞ւ է մեր նախնիներից մեզ ավանդվել Վերափոխման տոնը միշտ կիրակի օրը տոնել: Ասում ենք, թե ըստ հինգ պատճառի: Նախ՝ որ կիրակին հարության օր էր, քանի որ չորեքշաբթի օրը ավետիսը ստանալով հինգշաբթի ծնեց Տիրոջը: Այս հինգշաբթի օրը Իսահակը ծնվեց, նաև նույն օրն էլ, ինքը կույսն էր ծնվել իր մորից՝ Աննա-

յից, և նույն հինգշաբթի օրն էլ հետագայում վախճանվեց, իսկ կիրակի օրը հարություն առավ, քանզի կարգավոր մահվան մասին ասում են, որ ծննդյան օրն է լինում: Եվ մենք ի մտի ունենալով այս, կիրակի օրը տոնում ենք հարությունը և ոչ թե ննջումը: Երկրորդ՝ որ ոմանք ասում են, թե իր մահվանից առաջ Սուրբ Կույսը աղոթելու համար երեսուն օր ժամանակ խնդրեց և կիրակին զուգադիպեց երեսուներորդ օրվան:

Երրորդ պատճառն այն է, որ կիրակին թարգմանվում է տերունի, հետևյալ պատճառներով՝

ա. Փրկչի երկիր գալու օրն է,

բ. Ամենասուրբ Կույսի ննջման օրն է, երբ իր ամենասուրբ հոգին ավանդեց Միածնի ձեռքը,

գ. Ծնողի՝ իր Միածին Որդու մոտ հարության և վերափոխման օրն է:

Այսպիսով, այս տոնը կատարում ենք կիրակի օրը, քանի որ տերունական տոն է:

Չորրորդ՝ Աստվածամոր հարությունը տոնում ենք կիրակի օրը, քանի որ Քրիստոսի հարությունը նույնպես այդ օրն է: Այլև նախկինում «Մեծացուցեն» երգում էին միայն կիրակի օրերին: Եվ սրա իմաստն այն է, որ մոր և Որդու հիշատակը տոնում ենք ոչ թե սովորական օրերին՝ մյուս սրբերի հետ, այլ կիրակի օրը: Եվ միակ ճշմարիտ դավանանքն այն է, որ ով մորը Աստվածածին է խոստովանում, նրանից ծնվածին էլ ճշմարիտ Աստված: Եվ ով որ Միածին Որդուն Աստված, մորն էլ ճշմարտապես Աստվածածին է խոստովանում: Հենց այս պատճառով էլ միևնույն օրն ենք տոնում Միածին Որդու և նրա ամենօրհնյալ մոր և Կույսի հարությունը:

Աստվածամոր տոնը կիրակի օրը տոնելու հինգերորդ պատճառն այն է, որ մեր հարությունը նույնպես լինելու է կիրակի օրը և քանի որ մեր հույսի ապաստանը Սուրբ Կույսն է, ուստի և նրա տոնը կիրակի օրն ենք տոնում, որպեսզի այն կիրակիին, նրանից, որ ծնված է Միածնի կողքին, ողորմություն գտնենք, որպեսզի նույն օրը սրտի հառաչանքով գետին ընկած, արտասվագոչ պաղատանքով բոլորս միասին աղերսենք.

«Ով Աստվածածին Կույս, Աստվածակիր որովայն ու Աստվածընկալ խորան, Աստվածաբնակ տաճար, Աստվածատունկ ծոց ու Աստվածահանգիստ գիրկ, Աստվածասնող ստինք, Աստվածաշոշափ մատներ, Աստվածապաճույճ ձեռքեր, Աստվածաբարձ բազուկ, Աստվածամերձ բերան, Աստվածահամբույր շրթունք, Աստվածատես աչք, Աստվածալուր ունկ, Աստվածախոս լեզու, Տիրամայր և մեր Փրկչի ու Աստուծո ծնող, քո մայրական անբիծ և անարատ աղերսանքիդ ու սիրառատ գթությանդ շնորհիվ բարեխոսիր քեզնից ծնված Միածնի մոտ, մեղավոր ու վիրավորյալ անդամներիս համար, որպեսզի քաղցր աչքով նայի իր անբիծ ու անարատ արյամբ փրկագնվածներիս և քեզ՝ որպես Աստվածածին Սուրբ Կույս և Քրիստոսի մայր խոստովանողներիս: Այժմ անվտանգ ու անբասիր կյանքով, ուղղափառ հավատքով և անշարժ հույսով ապրենք մեր Տիրոջ ու քո սիրելի Որդու հանդեպ ունեցած սիրո մեջ, իսկ մահանալիս բարի հրեշտակը չհրաժարվի մեզանից, և մենք հաղցրությամբ ավանդելով մեր հոգիները, հասանենք լուսավոր օթևան արդարների հանգրվանը: Նաև, որ մեր հարության անհավոր օրը, անաչառ դատավորի առջևում, Նա ներողամտությամբ անհիշաչար լինի մեր անհամար հանցանքների նկատմամբ, որպեսզի քո անկրկնելի բարեխոսության շնորհիվ արժանանանք քեզ տեսնելու իմաստուն կույսերով շրջապատ-

ված և Քրիստոս փեսայի աջ կողմում բազմած: Եվ քեզնով զվարճացած տեսքով և ուրախացած սրտով, փառք ու պատիվ մատուցենք քո Միածին Որդուն՝ Ամենակալ Հոր և Ամենասուրբ Հոգու հետ, հավիտյանս հավիտենից. Ամեն»:

Գրաբարից թարգմանեցին՝
ՎԱՐԴԱՆ ՍՐԿ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԸ ԵՎ
ՍԱՄՎԵԼ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԸ
(Հոգևոր ճեմարանի Ե լսարանի սան)